

POP & BRAK

Populární literatura v kontextu proměn (nejen) české literární kultury

11. října 2012, Zámek Pardubice, Rytířský sál (Mázhaus)

Program:

Prezence (9.30-10.00)

Přivítání + úvodní slovo (10.00-10.10)

Blok I. (předsedající: Ivo Říha)

Antonín Kudláč (FF UPa): *Výzkum populární literatury v Čechách po roce 1989. Stav a perspektivy* (10.10-10.30)

Jiří Studený (FF UPa): *Impulsy populární literatury v tvůrčím psaní* (10.30-10.45)

Petr Poslední (FF UPa): *Stanislaw Lem překračuje hranici. Sebereflexivní potenciál žánru* (10.45-11.00)

Marta Cobel-Tokarska (Varšava): *Dětství v komunistickém Polsku. Marzanna Sowa a její komiks „Marzi“* (11.00-11.15)

Diskuse (11.15-11.45)

Oběd (11.45-13.00)

Blok II. (předsedající: Petr Poslední)

Tomasz Derlatka (Universität Leipzig): *Lužickosrbská a kašubská populární literatura a jejich proměny po roce 1989* (13.00-13.15)

Miroslav Kouba (FF UPa): *Boris Akunin mezi postmoderním románem a populární literaturou. Příběhy Erasta Fandorina v české literární recepci* (13.15-13.30)

Jan Dlask (FF UK): *Žánrové přesahy švédské detektivky. Případ Larsson a pohled české kritiky na tento fenomén* (13.30-13.45)

Vladimír Novotný (FF UPa): *„Populární“ R. L. Stevenson a jeho české popularizace* (13.45-14.00)

Diskuse (14.00-14.30)

Závěr (14.30-14.40)

Autorské čtení – Petra Neomillnerová, Leonard Medek (15.00-16.15)

Abstrakty příspěvků na sympozium Pop & brak

Antonín K. K. Kudláč (Fakulta filozofická Univerzity Pardubice)

Výzkum populární literatury v Čechách po roce 1989. Stav a perspektivy

Populární literatuře se dostalo pozornosti vědců teprve po druhé světové válce v souvislosti s rozvojem sociálněvědného výzkumu masové kultury. V Československu éry komunismu byla tato problematika z ideologických důvodů považována za okrajovou a autoři ojedinělých pokusů o zkoumání a interpretaci populární literární produkce přistupovali k problematice s apriorním odsudkem. Po roce 1989 už nic nebránilo svobodnému bádání, které se rozvinulo v plné šíři svých možností. Příspěvek se zaměří na představení hlavních směrů literárněvědného výzkumu populární literatury uplynulého dvacetiletí především na bázi jednotlivých způsobů jeho prezentace: bibliografie a lexikografie, historiografických žánrových přehledů, teoretických syntéz a monografií, ale i odborné esejistiky, vzdělávací literatury a konferenčního provozu. V závěru budou nastíněny možné perspektivy dalšího vývoje v této oblasti.

Jiří Studený (Fakulta filozofická Univerzity Pardubice)

Impulsy populární literatury v tvůrčím psaní

Populární literatura bývá někdy označována též jako literatura *žánrová*, což je charakteristika odbornou veřejností ne vždy jednoznačně přijímaná, nicméně odvozená ze zaměření na řemeslně přesvědčivou aktualizaci určitých osvědčených narativních, kompozičních a stylistických modelů. V tomto směru je v oblasti tvůrčího psaní na kterékoliv úrovni rozvoje možno využít žánrových impulsů *fantastiky* (zejména podrobné popisy jako základ konstrukce originálních fikčních světů), *detektivní prózy* (dramatická stavba dialogů, využití nespisovného a slangového jazyka) nebo *hororu* (evokace emotivně bohaté atmosféry, vnitřní monology aj.), případně *komiksu* (charakteristika postav, stručné a efektivní dialogy, dílčí narativní scény a sekvence). Metodologickou spojnici mezi konkrétními texty vytipovaných představitelů populární literatury a vlastními cvičeními tvůrčího psaní tvoří autorem průběžně rozpracovávaná metoda tzv. paralelních textů.

Petr Poslední (Fakulta filozofická Univerzity Pardubice)

Stanislaw Lem překračuje hranici. Sebereflexivní potenciál žánru

Znamé Lemovo rozvíjení tvorby po dvou liniích – příběhové a esejisticky filozofující – se promítá do českých překladů a literárněhistorických komentářů / edičních paratextů, literárněvědných studií a kritických ohlasů (teprve v 70. a 80. letech XX. století). Zatímco sci-fi fandom a dokonce i normalizační nakladatelé přejí první linii, zcela ojedinělí představitelé tzv. šedé zóny objevují pro čtenáře rovněž linii druhou (Vlášek, Jungwirth). Právě ti druzí nacházejí v esejisticky filozofujících textech jak parodistický nadhled, tak překračování hranice sci-fi směrem k postmoderní problematizaci žánrovosti vůbec. Podnětné jsou zvláště Jungwirthovy interpretace narativity prostředním tvůrčího dialogu s Lemem.

Marta Cobel-Tokarska (Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej, Warszawa)

Dětství v komunistickém Polsku. Marzanna Sowa a její komiks „Marzi“

Tématem příspěvku je zobrazení komunistické Polské lidové republiky v tvorbě Marzeny Sowy, polské autorky komiksu *Marzi*, autobiografického vyprávění o dětství v Polsku 80. let 20. století. Sowa dosud publikovala v nakladatelství Dupuis šest svazků tohoto komiksu (*Petite Carpe*, 2005; *Sur la terre comme au ciel*, 2006; *Rezystor*, 2007; *Le Bruit des villes*, 2008; *Pas de liberté sans solidarité*, 2009; *Tout va mieux...*, 2011). V Polsku vydalo

nakladatelství Egmont všechny svazky ve třech výběrech (*Dzieci i ryby głosu nie mają, Hałasy dużych miast, Nie ma wolności bez Solidarności*). Komiks obdržel řadu prestižních literárních cen. Sowa vytvářela své dílo s ohledem na západního čtenáře, proto v něm podrobně vysvětluje dobovou situaci Polska. Z pohledu dítěte se zaměřuje nejen na politiku, ale především na každodenní život – fronty, stávky, televizní programy, zvyky... Velký prostor je zde rovněž věnován historickým osobnostem: papeži Janu Pavlu II., Lechu Walesovi a Wojciechu Jaruzelskemu. Referát zkoumá způsoby, jakými autorka komiksu reflektuje touto populární formou historii i svůj vlastní život.

Tomasz Derlatka (Universität Leipzig, Leipzig)

Lužickosrbská a kašubská populární literatura a jejich proměny po roce 1989

Charakteristickým prvkem „malých literatur“, ke kterým patří také literatura lužickosrbská a kašubská, jsou strukturální zjednodušení v oblasti genologického a stratifikačního systému. Proto se vrstva „populární“ tvořivosti nemohla v obou literaturách plně rozvinout až do roku 1989 – v lužickosrbském písemnictví funkci populární literatury plnila tvorba s náboženskou tematikou, zvláště mirakulózní, v literatuře kašubské vrstva populární literatury do té doby de facto neexistovala (její funkci převzala literatura folklorní). Tato situace se diametrálně proměnila po roce 1989 s příchodem nových publikačních a žánrových forem (především vývoj mangy v literatuře lužickosrbské a fantasy komiksu v literatuře kašubské). Cílem referátu je vysledovat modifikace a zjistit hodnoty, funkci a místo populární literatury v obou literaturách v současnosti.

Miroslav Kouba (Fakulta filozofická Univerzity Pardubice)

Boris Akunin mezi postmoderním románem a populární literaturou. Příběhy Erasta Fandorina v české literární recepci

Příspěvek se snaží nastínit spektrum možných interpretací románové série současného rusko-gruzinského autora Borise Akunina (vlastním jménem Grigorij Šalvovič Čchartišvili) v kontextu české literární recepce. Akuninovy příběhy o Erastu Fandorinovi nelze označit za typické příklady lehkých detektivních románů, neboť jejich struktura a inspirační východiska kombinují prvky postmoderního vyprávění s tradičními postupy dobrodružných a detektivních žánrů 19. století. Akuninovy detektivní příběhy lze proto chápat jako soudobý detektivní žánr, jenž se prostřednictvím mnohých intertextuálních a intelektuálních exkurzů, jež předpokládají širší obeznámenost s kulturními dějinami nejen Ruska, obohacuje o spektrum nových interpretací. Sled těchto románů navíc utváří chronologicky koncipovanou biografii Erasta Fandorina, současně je však každý z příběhu adaptací jednoho z detektivních žánrů. Předkládaný příspěvek proto hledá v kontextu těchto úvah odpověď na následující základní otázky: 1) zda lze definovat Akuninovo invenčně pojímané rozmezí mezi postmoderními tvůrčími přístupy na jedné straně a žánrově rozrůzněnými charakteristikami „lehkých detektivek“ na straně druhé; 2) zda je Boris Akunin skutečně „ruským Umbertoem Ekem“, jak bývá v prostředí ruské literární kultury mnohdy označován; 3) jak lze v sémiotickém diskurzu Akuninovy tvorby interpretovat „poetiku ruského 19. století“ a 4) jak se uvedená specifika Akuninových příběhů projevují v české literární recepci.

Jan Dlask (Filozofická fakulta Univerzity Karlovy)

Žánrové přesahy švédské detektivky. Případ Larsson a pohled české kritiky na tento fenomén

Svérázné pojetí žánru švédské detektivky má své kořeny v druhé polovině 60. let a první polovině 70. let 20. století, kdy autorská dvojice Maj Sjöwall a Pehr Wahlöö píše svůj desetidílný cyklus tzv. *románů o zločinu*. Novátorstvím je společensky angažované zaměření

větší části série, záležitost typická pro období šedesátých a sedmdesátých let, která byla tehdejší literární kritikou vítána – je ale i doposud až do dnešní doby v této podobě akceptována a v literárních dějinách je na ní takto odkazováno. Sjöwall a Wahlöö, mj. známí a hojně čtení i českými čtenáři, brázdili cestu svým dalším kolegům; mezinárodní pozornosti se dostalo např. Henningu Mankellovi, v českém kontextu známému poněkud méně, jehož tvorbu lze se značnou mírou zjednodušení charakterizovat nálepkou „Sjöwall a Wahlöö po dvaceti letech“. Mankell je rovněž jedním z těch, kdo napomáhal odstartovat současný světový boom celoseverského detektivního žánru. Posledním výrazným počinem na tomto poli je trilogie rovněž Švéda Stiega Larssona *Milénium* (šv. *Millenium*; jednotlivé díly *Män som hatar kvinnor* 2005, česky *Muži, kteří nenávidí ženy* 2008; *Flickan som lekte med elden* 2006, česky *Dívka, která si hrála s ohněm* 2009; a *Luftslottet som sprängdes* 2007; česky *Dívka, která koplá do vosího hnízda* 2010). Po obecném uvedení do kontextu problematiky nastíněné výše bude na materiálu sestávajícím se z 30-40 recenzí uveřejněných v českých tištěných a elektronických médiích v období 2008-2010 poukázáno na to, jak na fenomén Larssonova *Milénia* nahlíží česká literární kritika. Těžiště bude především v otázce, jak čeští recenzenti vnímají záležitost žánru.

Vladimír Novotný (Fakulta filozofická Univerzity Pardubice)

„Populární“ R. L. Stevenson a jeho české popularizace

Vzájemné setkávání a „utkávání“ zdánlivě nekonvergentních tvůrčích světů tzv. populární a tzv. elitní krásné literatury je možné dokumentovat i na různorodém literárněhistorickém hodnocení pravděpodobně nejznámějšího díla R. L. Stevensona *Ostrov pokladů / Poklad na ostrově*. Osou příspěvku je analýza kritické a esejistické reflexe tohoto klasického díla v české literární kultuře 20. století.

Signály z neznáma
Český komiks 1922-2012

Výstava a kolokvium v Domě umění města Brna

odkaz: <http://www.dum-umeni.cz/cz>